

Munamankelilla, siis ei millään

Polkupyörä on yksi ihmiskunnan jaloimmista, hyödyllisimmistä ja yksinkertaisimmista keksinnöistä”, kirjoitti Erno Paasilinna ja polki mutkaista tietä näkymättömiin. E. M. Cioran puolestaan pyöräili pitkin Ranskaa ja parantui unettomuudestaan. Karl Friedrich Drais von Sauerbronnin keksinnössä ei vielä ollut polkimia, vaan vauhtia potkittiin jaloilla. 1800-luvun lopulla kulkuväline oli kumminkin saavuttanut osapuilleen nykyisen muotonsa.

La Stampan toimittaja nosti huhtikuussa esiin satiirikkirjailija Alfred Jarryn tuoreen italiannoskokoelman *Acrobazie in bici*, joka keskittyy Ubus keksijän pyöräilykertomuksiin. Muun muassa *Revue Blanche* ja *Mercure de France* -lehtiin kirjoitetuissa tarinoissaan revolverien ystävä Jarry kuvaa viidenajettavaa pyörää, joka kisailee Pariisista Siperiaan matkaavan junan kanssa. Kulkuvälinettä polkevat veljekset, joille tarmon antaa *perpetual motion food*. Toisessa novellissa Jarry kertoo kisasta Golgatan raskaalla radalla, jossa kovakuntoiseksi tiedetty Jeesus osallistuu kamppailuun, vaikka Barabbas ilmoittautuu loukkaantuneeksi jo ennen kilpailua. Lähettäjänä toimii Pontius Pilatus.

Jarry piti polkupyörää ”ulkoisena luurankona”, jonka voimin evoluution asettamat ongelmat voidaan ylittää. Vaikka hänen tekstinsä on usein tulkittu ennakkovaroituksiksi mekanisoinnin ja teknologian ylivallasta, Jarry suhtautui vempaimiin pikemminkin riemukkaina keinoina päästä eroon biologisen ruumiin rajoitteista. Polkuväline toimii uutena elimenä, joka vie ihmiskoneen uusiin ulottuvuuksiin.

Ranskalaiset ajelivat Jarryn aikaan velosipedillä, kun Suomessa ehdoteltiin ”nopeajalan” tai ”pikakulkurin” tapaisia muodosteita. ”Polkupyörä” vakiintui käyttöön vasta 1900-luvun puolella. Jarry hankki aikansa huippupelin *Clément Luxe 96 Course sur Pisten*, mutta kieltäytyi maksamasta sitä. Luvuttomista karhukirjeistä huolimatta pyörä oli edelleen maksamatta, kun Jarry kuoli viinaan 1907.

Yksinkertaistamisen ilmasto

Kukaan ei pidä skeptikoista. *El Catoblepasin* huhtikuun numerossa madridilainen loogikko ja matemaatikko Carlos Madrid analysoi ilmastonmuutoksen ongelmaa politiikan valossa. Madridin mukaan ympäristöaate on yksi viimeisistä vasemmistoa yh-

distävistä ajatuksista, mutta ilmastotoideologian takana on patakon-servatiivinen Margaret Thatcher, joka 1988 totesi puheessaan Royal Societylle, että kasvihuonekaasujen lisääntyminen ilmakehässä voi johtaa ilmaston epävakaisuuteen. Konservatiivipiireissä fossiilisten polttoaineiden ongelmia käytettiin ydinvoiman edistämiseen. Madridin mukaan tämä osoittaa, että ilmastonmuutoskeskustelu on alusta pitäen ollut ennen kaikkea poliittista.

Pohjimmiltaan syyt keskustelun kiihkeyteen ovat sosiologisia: äärimmäiset sääilmiöt voidaan aina tulkita ilmastonmuutoksen aiheuttamiksi. Katastrofeilla pelottelu on Madridin mukaan pikemminkin ideologiaa kuin tiedettä. Ympäristöaate on hänelle vain uusi muunnelma luonnollisuuden myytistä, jossa kaikki vastoinkäymiset pannaan kulttuurin tiliin. Ajatus toimii, koska sen ristiriidat katoavat näkyvistä: tiedemiesten vastuulla on luonto ja poliitikkojen vastuulla kulttuuri, jolloin luonnon ja kulttuurin kohtaamisesta juontuvat ongelmat – kuten jokien saastuminen ja otsoniaukko – jäävät ei-kenenkään kontolle.

Ympäristöideologia sopii Madridin mielestä erittäin hyvin eliiteille: toinen ja kolmas maailma voidaan pitää kahleissa vihreillä argumenteilla. Jos ilmastonmuutoksen ongelma olisi vain tieteellinen, se pystyttäisiin ratkaisemaan pelkän kustannus-hyötyanalyysin avulla,

summaa Madrid. Ja tieteellisiä epävarmuustekijöitä on leegio: ilmastomuutosta ei mitata vaan arvioidaan; ilmasto on niin kaotoinen ilmiö, että sen ennustettavuudella on rajansa. Mutta rajansa on myös skeptisellä suhtautumisella ongelmiin, joille kuitenkin pitäisi tehdä jotakin.

Sano se sävelin, tai ainakin vas- taesimerkeillä

Helsingin Sanomissa haastateltiin maaliskuussa lääkäri, kustantaja, suomentaja ja filosofian tutkija Janne Kurkea. Lacaniin, Žižekiin, Alan Badiouhun ja moniin muihin mannermaisiin ajattelijoihin perehtynyt Kurki toteaa, että suomalainen akateeminen filosofia on ”säälittävässä tilassa”. Tieteellistä kokemustietoa puuttuu ja pääsykoekirjatkin ovat ”höpöhöpöä”.

Haastattelu kirvoitti välittömästi kaksi kiihtynyttä vastinetta. Yliopistonlehtori Markus Lammenrannan mukaan filosofia ei ole ”mahdollisimman vaikeaselkoisten tekstien tuottamista ja tulkitsemistä”. ”Jos jollakin on jotain kiinnostavaa sanottavaa, hän pyrkii sanomaan sen mahdollisimman selvästi ja myös perustelemaan sanottavansa”, Lammenranta täsmentää. Akatemiatutkija Panu Raatikainen puolestaan todistelee suomalaisen filosofian korkeaa tilaa

sillä, että G. H. von Wright ja Jaakko Hintikka ovat päässeet *Library of Living Philosophers* -sarjan ”pieneen joukkoon” Russellin, Sartren, Popperin ja Gadamerin rinnalle. Tunnuksista pidetään ”Nobel-palkinnon vertaisena saavutuksena”, tutkija muistuttaa. Kirjasarjaan kelpuutetuista 31 filosofista Raatikainen olisi yhtä hyvin voinut mainita intuitiivista ajattelua korostaneen Sarvepalli Radhakrishnanin, jonka mukaan länsimaiset filosofit ovat kulttuurinsa teologisten vaikutteiden sitomia.

Raatikainen letkauttaa, että Kurki peräänkuuluttaa ”kulttuurivallankumousta”. Hän tulkitsee Kurjen väittävän, että kaikki filosofia olisi korvattava ”pelkällä Lacanin tekstien tutkiskelulla”. ”Ajatus on omaperäinen”, semminkin kun akatemiatutkija pitää Lacania ”omalaatuisena”. Ilmeisesti ”omaperäisyys” ja ”omalaatuisuus” ovat pahinta, mitä ajattelijasta voi sanoa?

Valitettavasti selkeys ei filosofiassakaan ole korvamerkitty asia. Ajatelkaamme vaikkapa Gettier-vastaesimerkkejä, joita Lammenranta teoksessaan *Tietoteoria* (1993) esittelee. Argumentteja on mutusteltu analyttisessä filosofiassa viitisenkymmentä vuotta.

Lammenranta valaisee perinteistä tiedon määritelmää seuraavasti: ”Jos tiedän, että ulkona sataa lunta, on myös totta, että ulkona sataa lunta. En voisi tietää tätä, ellei ulkona todella sataisi lunta.” Määritelmä tekee tiedosta hyvin ongelmallisen käsitteen. Kuka voisi tietää, että maapallo pyörii? Jos esimerkki on outo, sitäkin oudommaksi panee Edmund

Gettier vastaesimerkeillään, jotka ovat sukua pikemminkin Beckettin ja Ionescon näytelmille kuin terveelle järjelle ja kokemustiedolle.

Smith ja Jones hakevat samaa työpaikkaa. Smithillä on hyvät perusteet uskoa, että Jones saa paikan, sillä Smith on kuullut asiasta pääjohtajalta. Silti Smith jostakin syystä odottelee vuoroaan työpaikkahaastatteluun. Smith myös tietää, että Jonesin taskuissa on kymmenen kolikkoa, sillä hän on juuri laskenut ne. Siten Smith on oikeutettu uskomaan, että työpaikan saa mies, jolla on kymmenen kolikkoa taskussaan. Yllättäen paikan saakin Smith, joka ei ole laskenut omia kolikoitaan, kuten ei myöskään Jones, kenties silkkaa kohteliaisuuttaan. Johdatusta tai ei, myös Smithin taskuissa on kymmenen kolikkoa. Gettierin mukaan Smithin uskomus on oikeutettu, mutta silti hän ei tiedä, kuka saa paikan.

Rekrytointifirmit kuulolla! Herra Smith saattaa parhaillaan kävellä ovestanne kymmenen kolikkoa taskussaan.

Ehkä meidän pitäisikin kutsua Gettieriä ”omalaatuiseksi” ja ”omaperäiseksi” filosofiksi? Filosofisessa keskustelussa esiintyy usein piiloajatus, että vain epäselvä ja monimutkainen kielenkäyttö kertoo epäselvästä ajattelusta. Kuten Gettierin vastaesimerkit osoittavat, myös selvästä kielenkäytöstä voi syntyä omaperäisiä tunteita – eikö tämä itse asiassa ole tyyppillistä juuri Beckettille?

Pieni vinkki teatterimaailman suuntaan: lukekaa Gettieriä ja heittäkää Lacan liekkeihin!